

УДК 630*(477+437.6)(075)

Чернявський Микола Васильович, к.с.-г.н., доц., ст.н.с.
Національний лісотехнічний університет України, каф. екології
mt41251@gmail.com
Погрібний Олег Олегович, к.с.-г.н
Національний природний парк «Гуцульщина»
pogrubnyj@gmail.com

ДОТРИМАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИМОГ ДО ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

У рамках проєкту MoRe4Nature опрацьовуються можливості виявлення пожеж, незаконних рубок деревини за допомогою супутникових знімків та натурних фіксацій, оцінка екосистемних послуг лісів, навчання громад і студентів, впровадження принципів наближеного до природи лісівництва у національному природному парку «Гуцульщина».

Ключові слова: проєкт MoRe4Nature, наближене до природи лісівництво, екосистемні послуги.

Основними нормативними актами, які формують систему лісового законодавства, є Конституція України, Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища”, Лісовий кодекс України, Закон України „Про рослинний світ”. У них назагал окреслені екологічні вимоги до ведення лісового господарства. Водночас низка підзаконних актів і сама практика лісогосподарювання дають можливості громадянам у спільному забезпеченні відповідно екологічним вимогам через моніторинг, звітування та дії стимулювати ведення лісового господарства наближеного до природного, яке є стратегічним напрямом.

На міждержавному рівні наближене до природи лісівництво згідно з Лісовою стратегією ЄС на 2030 рік – концепція, яка спрямована на покращення цінності природозаповідання та стійкості до клімату багатофункціональних лісів Європи, у яких ведеться господарство, яка базується на семи принципах (Close-to-Nature Forest Management, 2022). Основоположні принципи наближеного до природи управління лісами обумовлюють: 1 – збереження дерев-оселищ, спеціальних оселищ та мертвої деревини; 2 – ширше використання місцевих видів дерев, а також немісцевих видів, адаптованих до лісорослинних умов; 3 – всемірне сприяння природному відновленню лісів; 4 – застосування вибіркового та поступового рубок та сприяння структурній неоднорідності насаджень; 5 – сприяння створенню змішаних деревостанів і збереження генетичного різноманіття на всіх рівнях; 6 – уникнення інтенсивних господарських операцій; 7 – підтримка ландшафтної неоднорідності та функціонування екосистем.

Наближене до природи лісівництво в Україні повинно реально стати системою організації і ведення лісового господарства залежно від типу лісу і цільового лісовирощування, за якої досягається безперервне природне відновлення лісів, а розвиток і формування лісостанів спрямовані на

відтворення максимально подібних за функціями, структурою і генезою до природних (Чернявський, 2011). Уважається, що потрібні такі природоорієнтовані дії, які спрямовані на захист, ефективний менеджмент і відновлення природних чи модифікованих лісових екосистем, які відповідають на суспільні виклики в ефективний і гнучкий спосіб, водночас створюючи переваги для людей та біорізноманіття. Проблемними питаннями, які постають перед практикою господарювання, є передовсім збереження біорізноманіття лісових екосистем та їх адаптація до кліматичних змін й неухильне дотримання принципів і методів, а зрештою правил рубок перетворення насаджень.

Національним екологічним центром України (НЕЦУ) разом з національним природним парком «Гуцульщина» опрацьовується проєкт MoRe4Nature – «Розширення можливостей громадян у спільному забезпеченні відповідності екологічним вимогам через моніторинг, звітування та дії». Географія проєкту M4N охоплює країни Європи, Латинської Америки, Азії та Африки. Загалом в проєкті є 21 партнер. Цілі проєкту на території України полягають у підвищенні обізнаності громадян щодо лісової реформи та їх долучення до виявлення незаконних рубок; поширення мобільних застосунків для збору інформації про стан довкілля; оцінка екосистемних послуг лісів різного статусу (природоохоронні, лісогосподарські, комунальні) та моніторинг вирубок на заповідних територіях за допомогою методів дистанційного зондування Землі. Всі вони відповідають глобальним цілям Лісової стратегії ЄС на 2030 рік і будуть внеском України в її імплементацію на національному рівні.

Дослідження першого року у рамках проєкту показують, що для реалізації принципів наближеного до природи лісівництва як системи ведення лісового господарства, так і менеджменту, попри її впровадження ДП «Ліси України» і іншими лісокористувачами, необхідне залучення науковців і громад у цей процес. Дворівневе планування ведення лісового господарства за участю лісогосподарських підприємств і ВО «Укрдержліспроект» та місцевих громад дозволяє уникнути конфліктних ситуацій у користуванні деревиною і використанні екосистемних послуг лісів, виявляти незаконні рубки, зберігати біорізноманіття на всіх його рівнях, залучати студентів для проходження навчальних практик.

Пошук якісних практичних способів збору інформації щодо незаконних рубок є одним із основних пріоритетів громадського контролю запобігання незаконних рубок. Передовсім було розроблено Анкету анонімного опитування для визначення рівня обізнаності населенням реформи лісового господарства та проблеми незаконної заготівлі деревини в тому числі і в он-лайн формі, а також проведено опитування населення у зоні діяльності національних парків та лісогосподарських підприємств.

У рамках проєкту із залученням громадян опрацьовуються можливості системи Smart for Conservation за допомогою супутникових знімків та натурних фіксацій виявляти пожежі, незаконні рубки деревини та інші лісопорушення. Використання новітніх методів моніторингу лісопорушень є запорукою швидкого реагування та запобігання незаконним вирубкам, які мають різний характер і причини. Навчання студентів й пересічних громадян, які не мають достатніх знань в цій сфері, є запорукою фахового ефективного і швидкого

реагування на виявлення недоліків і порушень у лісогосподарювання й вжитті заходів лісокористувачами щодо їх усунення. На базі національного парку здійснено експеримент щодо використання акустичних приладів у фіксуванні незаконних рубок і збереження біотопів та різноманіття фауни.

Розуміння цінності лісу та надання ним всіх екосистемних послуг є одним із основних завдань природоохоронців сьогодення. Для місцевого населення періодично здійснюється правильне фахове та лаконічне обґрунтування всіх негативних результатів впливу на екосистеми від вирубок, що стає запорукою їх попередження, а також посилює відповідальність громади щодо збереження лісів та сприяє підвищенню її екологічної свідомості.

Системний підхід до ведення лісового господарства на принципах збереження природних угруповань і керування ними за підходом, який враховує розвиток природних лісів разом з комплексом природоохоронних і упереджувальних заходів щодо їх збереження дозволить послідовно і планомірно реалізувати стратегічну мету Лісової стратегії ЄС на теренах України.

Список використаних джерел

Чернявський М. В. Наближене до природи ведення лісового господарства в Україні / М. В. Чернявський, Г. Т. Криницький, В. І. Парпан // Наукові праці Лісівничої академії наук України. – 2011. – Вип. 9. – С. 29–35.

Close-to-Nature Forest Management. From Science to Policy 12. European Forest Institute.//Larsen, J.B. et all. 2022. /<https://doi.org/10.36333/fs12>